

Postavenie komisára pre deti

Postavenie komisára pre deti vychádza z dávneho švédskeho modelu, ktorý sa všeobecne nazýval ombudsman.

Komisár (*ombudsman*) pre deti (*väčšinou ide o jednu osobu*) je **špecializovaný ombudsman a nezávislý orgán od orgánov verejnej moci** (§ 2 ods. 2 zákona č. 176/2015 Z. z. o komisárovi pre deti a komisárovi pre osoby so zdravotným postihnutím a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov).

Komisár pre deti výlučne zodpovedá iba zákonodarnému zboru, avšak ani jemu nie je podriadený.

Pôsobenie komisára pre deti je nezávislé, t.j. ide o oddelený výkon oprávnení od iných orgánov s kompetenciami v oblasti ľudských práv.

Z uvedeného vyplýva, že žiadny orgán verejnej moci nemôže zasiahnuť do pôsobnosti či oprávnení komisára pre deti, nemôže mu ukladať žiadne pokyny, návrhy alebo odporúčania na vybavenie vecí patriacich do jeho pôsobnosti.

Komisár pre deti je pri svojej činnosti viazaný

- Dohovorom OSN o právach dieťaťa (*oznámenie Federálneho ministerstva zahraničných vecí č. 104/1991 Zb.*), ktorý má v zmysle čl. 7 ods. 5 zákona č. 460/1992 Zb. Ústavy Slovenskej republiky prednosť pred zákonmi,
- Opčným protokolom k Dohovoru o právach dieťaťa o predaji detí, detskej prostitúcii a detskej pornografii (*oznámenie Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky č.424/2004 Z. z.*),
- Opčným protokolom k Dohovoru o právach dieťaťa o účasti detí v ozbrojených konfliktoch (*oznámenie Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky č. 256/2009 Z. z.*),
- Opčným protokolom k Dohovoru o právach dieťaťa o procedúre oznámení (*oznámenie Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky č.91/2014 Z. z.*), ako aj
- Ústavou SR, zákonmi a všeobecne záväznými právnymi predpismi.

Z uvedeného je zrejmé, že komisár pre deti sa riadi výlučne uvedeným Dohovorom OSN o právach dieťaťa, uvedenými opčnými protokolmi a zákonmi Slovenskej republiky.

Komisár pre deti je samostatným nezávislým inštitútom (t.j. *sui generis* – t.j. svojho druhu).

Nezávislosť komisára pre deti (*v zmysle § 18 zákona č. 176/2015 Z. z. o komisárovi pre deti a komisárovi pre osoby so zdravotným postihnutím a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov*) má mimoriadny význam pre zabezpečenie objektivity komisára v oblasti ochrany a presadzovania práv detí zaručených medzinárodnými dohovormi. Základom je jeho **apolitickosť a nezlučiteľnosť** jeho funkcie s inými funkciami verejnej moci, ako aj s ďalšími platenými funkciami a zárobkovými činnosťami so zákonom ustanovenými výnimkami, napr. správy vlastného majetku, správy majetku maloletého dieťaťa, správy

majetku osoby, ktorej spôsobilosť na právne úkony bola obmedzená, alebo správy majetku osoby, ktorá bola pozbavená spôsobilosti na právne úkony, ako aj vedeckej, pedagogickej, literárnej a umeleckej činnosti. V prípade, ak by po úspešnej voľbe komisár pre deti vykonával uvedené funkcie alebo činnosti, má povinnosť do 30 dní odo dňa začatia výkonu funkcie komisára pre deti uvedenú funkciu alebo činnosť ukončiť alebo vykonať zákonom ustanovený právny úkon smerujúci k jej skončeniu.

Komisár pre deti **plní úlohy inštitúcie verejnej ochrany práv detí ako samostatná osoba.**

Pre efektívne fungovanie a zabezpečenie činnosti komisára pre deti sa zriadil **Úrad komisára** pre deti so sídlom v Bratislave (§ 6 ods. 1 zákona č. 176/2015 Z. z. o komisárovi pre deti a komisárovi pre osoby so zdravotným postihnutím a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov).

Úrad komisára pre deti je **právnická osoba**, ktorá **sa nezapisuje do obchodného registra** (§ 6 ods. 2 zákona č. 176/2015 Z. z. o komisárovi pre deti a komisárovi pre osoby so zdravotným postihnutím a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov).

Štatutárnym orgánom Úradu komisára pre deti je **samotný komisár pre deti** (§ 6 ods. 3 zákona č. 176/2015 Z. z. o komisárovi pre deti a komisárovi pre osoby so zdravotným postihnutím a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov).

Riaditeľ Úradu komisára pre deti a **zamestnanci** Úradu komisára pre deti plnia úlohy Úradu komisára pre deti **v právnom vzťahu podľa zákona č. 552/2003 Z. z. o výkone práce vo verejnom záujme** v znení neskorších predpisov (§ 7 ods. 3 zákona č. 176/2015 Z. z. o komisárovi pre deti a komisárovi pre osoby so zdravotným postihnutím a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov).

Komisár pre deti môže (t.j. ale nemusí) **poveriť riaditeľa** alebo **zamestnanca Úradu komisára pre deti plnením úloh štatutárneho orgánu**, ako **aj výkonom svojich kompetencií a oprávnení** (t. j. podľa § 4 ods. 2 písm. a) 1. a 2. bodu a písm. b) zákona č. 176/2015 Z. z. o komisárovi pre deti a komisárovi pre osoby so zdravotným postihnutím a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov) **s výnimkou** (t.j. okrem) tých, ktoré vzhľadom na ich povahu musia byť viazané výlučne na funkciu komisára pre deti (t.j. podľa § 4 ods. 2 písm. b) zákona č. 176/2015 Z. z. o komisárovi pre deti a komisárovi pre osoby so zdravotným postihnutím a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov), t. j. hovoriť bez prítomnosti tretích osôb s dieťaťom, ktoré je umiestnené v mieste, kde sa vykonáva väzba, trest odňatia slobody, detencia, ochranné liečenie alebo ochranná výchova, alebo v mieste, kde sa vykonáva ústavná starostlivosť, výchovné opatrenie alebo predbežné opatrenie v mieste, kde sa vykonáva kolúzna väzba.

Vo svojej podstate **Úrad komisára pre deti inštitucionálne zabezpečuje verejnú ochranu práv detí, podporuje práva detí, ale práva detí aj presadzuje**, t.j. zlepšuje celkové postavenie detí v spoločnosti. **Ide o nezávislú národnú inštitúciu pre ľudské práva**, ktorá je **špecificky orientovaná na podporu a presadzovanie práv dieťaťa**, a to aj napriek tomu, že je financovaná štátom. Úrad komisára pre deti možno považovať aj za orgán, ktorý **vykonáva kontrolu verejnej správy**.

Ide o **inštitút nezávislého mechanizmu prijímania a preskúmania sťažností od detí alebo v ich mene**, t.j. ide o nezávislý mechanizmus monitorovania implementácie Dohovoru OSN o právach dieťaťa.

Výkon funkcie komisára pre deti i Úrad komisára pre deti je svojím rozpočtom napojený na rozpočtovú kapitolu Všeobecná pokladničná správa.

Úrad komisára pre deti pôsobí nezávisle od vlády SR a nepodlieha finančnej kontrole. (Na kontrolu hospodárenia komisára pre deti a Úradu komisára pre deti sa vzťahuje zákon NR SR č. 39/1993 Z. z. o Najvyššom kontrolnom úrade v znení neskorších predpisov).

Podstatou činnosti komisára pre deti je špecializovaná verejná ochrana práv detí, t.j. špecializácia, ktorá spočíva v tom, že **komisár sa v prípade detí zaoberá len výlučne právami detí uznanými Dohovorom OSN o právach dieťaťa a jeho opčných protokolov**, avšak **vrátane práv, ktoré okrem príslušného dohovoru vymedzuje aj Ústava SR**.

V prípade, ak **komisár** pre deti **zistí, že sú porušované práva detí, odporúča správnym orgánom vykonať nápravu**. Nemá síce právne prostriedky, ktorými by mohol do výkonu správy zasiahnuť, pretože **je neformálnou autoritou**, avšak **jeho stanoviská sú verejnou správou fakticky rešpektované**, pretože hrozí obava zo zverejnenia zistených nedostatkov.

Komisár pre deti **má možnosť riešiť konflikty aj neformálne, pružne, rýchle a lacno**, pretože sa nevyžaduje žiadny poplatok, ani žiadne právne zastúpenie, takže možno predchádzať aj súdnym konaniam. Komisár pre deti **môže riešiť aj javy v činnosti verejnej správy**, ako napr. neochotu, rôzne chyby, omyly, nerešpektovanie platnej právnej úpravy, atď.

Financovanie výkonu právomoci komisára pre deti, ako aj činnosť Úradu komisára pre deti je zabezpečené prostredníctvom dotácií zo štátneho rozpočtu v zmysle zákona č. 523/2004 Z. z. o rozpočtových pravidlách verejnej správy a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

Nezávislosť komisára pre deti spočíva okrem iného aj v tom, že orgány verejnej moci nemôžu zasiahnuť do výkonu jeho pôsobnosti či oprávnení a je výlučne na komisárovi, kedy a ako uplatní svoju právomoc vymedzenú v zmysle zákona č. 176/2015 Z. z. o komisárovi pre deti a komisárovi pre osoby so zdravotným postihnutím a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov. Z uvedeného vyplýva, že **pri výkone svojej funkcie je komisár pre deti nezávislý a svoje oprávnenia vykonáva oddelene od iných orgánov**, ktorým osobitný predpis zveruje kompetencie v oblasti ochrany ľudských práv, ako napr. verejnému ochrancovi práv, príp. prokurátorovi, atď.

Je potrebné zdôrazniť, že **komisár pre deti nemá vo veciach ochrany práv dieťaťa rozhodovaciu právomoc**, pretože tá je zverená zákonom súdu, resp. úradu práce, sociálnych vecí a rodiny (t.j. *orgánu sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately*).

Pôsobnosť komisára pre deti (§ 3 ods. 1 cit. zákona) sa vzťahuje **na všetky subjekty, ktoré pôsobia v oblasti práv detí, alebo ktorých činnosť sa môže práv detí dotýkať s výnimkou** (t.j. *okrem*) súkromných fyzických osôb, pretože komisár pre deti nemá právomoc zasahovať do súkromných vzťahov. Osobná pôsobnosť komisára pre deti sa vzťahuje na orgány verejnej správy, ktorými sú orgány štátnej správy, orgány územnej samosprávy a právnické osoby i fyzické osoby, ktoré podľa osobitného predpisu zasahujú do práv a povinností

fyzických osôb a právnických osôb v oblasti verejnej správy, ako aj na právnické a fyzické osoby – podnikateľov, ktoré zasahujú do práv detí.

Pôsobnosť komisára pre deti (§ 3 ods. 2 cit. zákona) je vymedzená aj **negatívne**. To znamená, že jeho pôsobnosť **sa nevzťahuje** na výkon právomocí

- Národnej rady Slovenskej republiky,
 - prezidenta Slovenskej republiky,
 - vlády Slovenskej republiky,
 - Ústavného súdu Slovenskej republiky,
 - prokuratúry,
 - súdu,
 - Najvyššieho kontrolného úradu Slovenskej republiky,
 - verejného ochrancu práv,
 - komisára pre osoby so zdravotným postihnutím,
 - spravodajských služieb,
 - rozhodovacích právomocí policajta, ktorý je orgánom činným v trestnom konaní,
- avšak to neplatí, ak ide o právomoci, ktoré tieto orgány vykonávajú ako orgány verejnej správy.

Pôsobnosť komisára pre deti (§ 4) smeruje ku konkrétnym prípadom, v ktorých je potrebné posúdiť dodržiavanie práv dieťaťa, resp. skupiny detí a nájsť účinné prostriedky nápravy, ako aj sledovať stav a vývoj v uplatňovaní práv dieťaťa všeobecne (napr. primeranosť a efektívnosť čiastkových politik, právnych predpisov) buď na základe podnetu alebo z vlastnej iniciatívy.

Úlohou komisára pre deti je taktiež zabezpečenie, aby boli vyjadrované a vypočuté názory detí v otázkach týkajúcich sa ich ľudských práv, t.j. komisár pre deti má plniť úlohu hlasu – resp. hovorcu detí v spoločnosti. K úlohám komisára patria aj aktivity na podporu dodržiavania práv dieťaťa a na zvyšovanie povedomia o právach dieťaťa.

Komisár pre deti na plnenie svojich kompetencií disponuje pomerne silnými oprávneniami, ktoré sú obsiahnuté v ustanovení § 4 ods. 2 zákona č. 176/2015 Z. z. o komisárovi pre deti a komisárovi pre osoby so zdravotným postihnutím a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (*d'alej len „cit. zákona*).

Pri vybavovaní podnetu komisár pre deti požaduje pri postupe z vlastnej iniciatívy od subjektov uvedených v ustanovení § 3 cit. zákona informácie a údaje na účely posudzovania dodržiavania práv dieťaťa a v tejto súvislosti požaduje od uvedených subjektov kópie spisovej dokumentácie (avšak s výnimkou dokumentácie zdravotnej), vrátane kópií dokladov, obrazových záznamov, zvukových záznamov alebo obrazovo-zvukových záznamov. Informácie a údaje môže komisár požadovať od uvedených subjektov aj na účely monitorovania dodržiavania práv dieťaťa.

Komisár má špecifické oprávnenie požadovať od orgánov verejnej správy výkon ich oprávnení, pričom treba zdôrazniť, že takúto pôsobnosť zatiaľ nemá žiadny iný orgán, ktorému osobitný predpis zveruje kompetencie v oblasti ľudských práv. **Hlavným cieľom tohto oprávnenia je vytvorenie podmienok aj na výkon pôsobnosti komisára pre deti v sektore, kde pôsobia právnické osoby a fyzické osoby podnikatelia, ktoré zasahujú do práv detí.**

Z dôvodu, že **komisár pre deti má byť dostupný pre všetky deti nezávisle od miesta, kde sa zdržiavajú**, komisár pre deti (§ 4 ods. 2 písm. b) cit. zákona) **má taktiež oprávnenie viesť osobný rozhovor aj bez prítomnosti tretej osoby** s dieťaťom, ktoré je držané v niektorom z miest určených na zaistenie osôb pozbavených osobnej slobody (t.j. dieťa je umiestnené v mieste, kde sa vykonáva väzba, trest odňatia slobody) alebo osôb, ktorých osobná sloboda je obmedzená (t.j. dieťa je umiestnené v mieste, kde sa vykonáva detencia, ochranné liečenie alebo ochranná výchova) alebo v miestach, kde sa vykonáva ústavná starostlivosť, výchovné opatrenie alebo predbežné opatrenie.

Osobitný mechanizmus platí pre tzv. kolúznú väzbu (§ 4 ods. 3 cit. zákona). V tomto prípade **komisár pre deti má výlučne oprávnenie hovoriť s dieťaťom v kolúznej väzbe bez prítomnosti tretej osoby**, avšak v záujme bezproblémového trestného konania komisár má oprávnenie smerom k dieťaťu v kolúznej väzbe **dodatočne oznamovať príslušnému prokurátorovi v lehote najneskôr do siedmich dní**.

Ak je **dieťa vo väzbe** (§ 4 ods. 4 cit. zákona) **komisár pre deti má oprávnenie hovoriť s dieťaťom až po dohode s obhajcom**, ktorý **môže** (ale nemusí) **byť prítomný** pri výkone tohto oprávnenia komisára.

K špecifickým oprávneniam (§ 4 ods. 2 písm. c) cit. zákona) **komisára pre deti patrí oprávnenie predkladať oznámenia v mene dieťaťa alebo detí** podľa časti II Opčného protokolu k Dohovoru OSN o právach dieťaťa o procedúre oznámení. (Podmienky, za ktorých je možné predložiť oznámenie Výboru OSN upravuje priamo Opčný protokol – t.j. je to iba v prípade, ak sa vyčerpali všetky dostupné vnútroštátne opravné prostriedky).

Komisár pre deti má oprávnenie (§ 4 ods. 2 písm. d) cit. zákona) taktiež **podávať vyjadrenia v individuálnych prípadoch, ktoré posudzoval na základe podnetu alebo z vlastnej iniciatívy**, t.j. v zmysle § 4 ods. 1 písm. a) cit. zákona a **vydávať stanoviská** (§ 4 ods. 2 písm. e) cit. zákona) **vo všeobecnosti k veciam týkajúcich sa dodržiavania práv dieťaťa**.

Komisár pre deti môže (t.j. nemusí) v súlade so Všeobecným komentárom č. 2 Výboru OSN pre práva dieťaťa **priamo, nezávisle a samostatne informovať verejnosť, zverejňovať svoje stanoviská** aj prostredníctvom Tlačovej agentúry SR (TASR).

Komisár pre deti má oprávnenie (§ 4 ods. 2 písm. g) cit. zákona) **zúčastniť sa konania** podľa všeobecných predpisov o konaní **pred súdmi** vo veci dodržiavania práv dieťaťa a je na jeho uvážení, či uvedené oprávnenie využije alebo nie, t.j. len vo výnimočných prípadoch z dôvodu rozhodovacích právomocí vo veciach ochrany práv dieťaťa, ktoré zákon zveril súdu, prokuratúre, príp. úradu práce, sociálnych vecí a rodiny (t.j. orgánu sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kuratele).

Komisár pre deti je povinný predkladať do konca marca Národnej rade SR správu o svojej činnosti, za predchádzajúci kalendárny rok, ktorá obsahuje najmä

- poznatky o dodržiavaní práv dieťaťa a výsledky svojej monitorovacej činnosti (t.j. v zmysle § 4 ods. 1 písm. a) a b) cit. zákona), ako aj
- návrhy a odporúčania na nápravu zistených nedostatkov.